Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 20ής Δεκεμβρίου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή – Διαδικασία πληροφορήσεως στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών – Εθνική νομοθεσία που προσδιορίζει ή εισάγει απαγόρευση διοργανώσεως παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων χωρίς άδεια και εισάγει απαγόρευση των διαφημίσεων των παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων που διοργανώνονται χωρίς άδεια»

Στην υπόθεση C-255/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Københavns byret (περιφερειακό δικαστήριο Κοπεγχάγης, Δανία) με απόφαση της 19ης Απριλίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 2 Μαΐου 2016, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης κατά των

Bent Falbert,

Poul Madsen,

JP/Politikens Hus A/S,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, S. Rodin (εισηγητή) και E. Regan, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: C. Strömholm, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Μαΐου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

– οι B. Madsen και P. Falbert, καθώς και η JP/Politikens Hus A/S, εκπροσωπούμενοι από τους S. MacMahon Baldwin και M. Dittmer, advokater,

– η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Wolff και τους M. N. Lyshøj, C. Thorning και J. Nymann-Lindegren,

– η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Inez Fernandes και M. Figueiredo, καθώς και από τις A. Silva Coelho και P. de Sousa Inês,

– η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την L. Lițu και τον R. H. Radu,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις E. Τσερέπα-Lacombe, Y. Marinova και L. Grønfeldt, καθώς και από τους U. Nielsen και G. Braga da Cruz,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Ιουλίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, σημεία 1, 2, 5 και 11, και του άρθρου 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών (ΕΕ 1998, L 204, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998 (ΕΕ 1998, L 217, σ. 18) (στο εξής: οδηγία 98/34).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κατά των Bent Falbert και Poul Madsen, καθώς και κατά της JP/Politikens Hus A/S, στους οποίους προσάπτεται ότι δημοσίευσαν διαφημίσεις υπηρεσιών μη αδειοδοτημένων από την αρμόδια αρχή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου στην έντυπη έκδοση και στην ιστοσελίδα της ημερήσιας εφημερίδας *Ekstra Bladet*.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας 98/34 ορίζει τα εξής:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

1) “Προϊόν”: κάθε προϊόν βιομηχανικής κατασκευής, και κάθε γεωργικό προϊόν, συμπεριλαμβανομένων και των αλιευτικών προϊόντων·

2) “υπηρεσία”: οποιαδήποτε υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών, ήτοι κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών.

Για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, νοείται με τον όρο:

– “εξ αποστάσεως”: υπηρεσία που παρέχεται χωρίς τα συμβαλλόμενα μέρη να είναι ταυτόχρονα παρόντα,

– “με ηλεκτρονικά μέσα”: υπηρεσία που παρέχεται στην αφετηρία της και γίνεται αποδεκτή στον προορισμό της μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) ή αποθήκευσης δεδομένων και η οποία παρέχεται, διαβιβάζεται και λαμβάνεται εξ ολοκλήρου μέσω τηλεφωνικής γραμμής, ραδιοφωνικής μετάδοσης, οπτικής ίνας ή με άλλα ηλεκτρομαγνητικά μέσα,

– “κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών”: υπηρεσία που παρέχεται με μετάδοση δεδομένων κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας.

Στο παράρτημα V περιέχεται ενδεικτικός κατάλογος των υπηρεσιών που δεν καλύπτονται από αυτόν τον ορισμό.

[…]

5) "κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες": απαίτηση γενικής φύσεως σχετικά με την πρόσβαση στις δραστηριότητες των υπηρεσιών που περιγράφονται στο σημείο 2 και στην άσκησή τους, ειδικότερα διατάξεις για τους παρέχοντες υπηρεσίες, τις υπηρεσίες και τον αποδέκτη των υπηρεσιών, εξαιρουμένων των κανόνων που δεν αναφέρονται ειδικά στις υπηρεσίες που ορίζονται στο ίδιο σημείο.

   […]

   Για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού:

   – ένας κανόνας θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν, αν ληφθεί υπόψη η αιτιολογία και το κείμενό του, έχει συγκεκριμένο σκοπό και αντικείμενο, είτε εξ ολοκλήρου είτε σε επί μέρους διατάξεις, να ρυθμίσει με σαφή και εύστοχο τρόπο τις υπηρεσίες αυτές,

   – ένας κανόνας δεν θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν αφορά τις υπηρεσίες αυτές μόνον κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση.

[…]

11) "τεχνικός κανόνας": τεχνική προδιαγραφή ή άλλη απαίτηση ή κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των οικείων διοικητικών διατάξεων των οποίων η τήρηση είναι υποχρεωτική de jure ή de facto, για την εμπορία, την παροχή υπηρεσιών, την εγκατάσταση ενός φορέα παροχής υπηρεσιών ή τη χρήση σε κράτος μέλος ή σε σημαντικό τμήμα του κράτους αυτού, όπως επίσης, με την επιφύλαξη των οριζομένων στο άρθρο 10, οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών που απαγορεύουν την κατασκευή, εισαγωγή, εμπορία ή χρήση ενός προϊόντος και την παροχή ή χρήση μιας υπηρεσίας ή την εγκατάσταση για την παροχή των υπηρεσιών αυτών.

   Τεχνικοί κανόνες de facto είναι ιδίως:

   – οι νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις ενός κράτους μέλους οι οποίες παραπέμπουν είτε σε τεχνικές προδιαγραφές ή άλλες απαιτήσεις είτε σε κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες, είτε σε επαγγελματικούς κώδικες ή κώδικες ορθής πρακτικής που με τη σειρά τους παραπέμπουν σε τεχνικές προδιαγραφές ή άλλες απαιτήσεις ή κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες, η τήρηση των οποίων αποτελεί τεκμήριο συμβατότητας προς τις προδιαγραφές που καθορίζονται από τις εν λόγω νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις,

   […]

   – οι τεχνικές προδιαγραφές ή άλλες απαιτήσεις ή οι κανόνες περί υπηρεσιών, που συνδέονται με φορολογικά ή οικονομικά μέτρα και επηρεάζουν την κατανάλωση προϊόντων ή υπηρεσιών ενθαρρύνοντας την τήρηση των τεχνικών αυτών προδιαγραφών ή άλλων απαιτήσεων ή κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες· εξαιρούνται οι τεχνικές προδιαγραφές ή άλλες απαιτήσεις ή οι κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

[…]»

4 Η οδηγία αυτή προβλέπει, στο άρθρο 8, παράγραφος 1, τα εξής:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 10, τα κράτη μέλη γνωστοποιούν πάραυτα στην Επιτροπή κάθε σχέδιο τεχνικού κανόνα, εκτός εάν πρόκειται απλώς για αυτούσια μεταφορά ενός διεθνούς ή ευρωπαϊκού προτύπου, οπότε αρκεί μια απλή πληροφόρηση ως προς το συγκεκριμένο πρότυπο· επίσης, απευθύνουν στην Επιτροπή κοινοποίηση σχετικά με τους λόγους για τους οποίους είναι αναγκαία η θέσπιση ενός τέτοιου τεχνικού κανόνα, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί συνάγονται ήδη από το ίδιο το σχέδιο.»

Το δανικό δίκαιο

5 Το άρθρο 10 του lov om visse spil, lotterier og væddemål (νόμου περί ορισμένων παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων, στο εξής: νόμος περί παιγνίων), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης μετά την τροποποίησή του από τον lov nr. 204 om ændring af lov om visse spil, lotterier og væddemål og andre love og om ophævelse af lov om væddemål i forbindelse med heste og hundevæddeløb (νόμος 204 για την τροποποίηση του νόμου περί παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων και άλλων νόμων και την κατάργηση του νόμου περί στοιχημάτων ιπποδρομιών και κυνοδρομιών), της 26ης Μαρτίου 2003 (στο εξής: τροποποιητικός νόμος), έχει ως εξής:

«1. Επιβάλλεται πρόστιμο ή φυλάκιση μέχρι έξι μήνες σε όποιον με δόλο ή από βαριά αμέλεια,

1°) διοργανώνει παίγνια, λαχεία ή στοιχήματα στη Δανία χωρίς άδεια κατά το άρθρο 1,

2°) μεσολαβεί για τη συμμετοχή σε παίγνια, λαχεία ή στοιχήματα τα οποία δεν καλύπτονται από άδεια κατά το άρθρο 1.

[…]

3. Πρόστιμο επιβάλλεται σε όποιον με δόλο ή από βαριά αμέλεια,

[…]

3°) διαφημίζει παίγνια, λαχεία ή στοιχήματα τα οποία δεν καλύπτονται από άδεια κατά το άρθρο 1.»

6 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νόμου περί παιγνίων, ο Υπουργός Φορολογίας έχει την εξουσία να εκδίδει άδεια για τη διοργάνωση παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων, η οποία χορηγείται, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του ίδιου νόμου, σε μία μόνον εταιρία.

7 Στην εισηγητική έκθεση του σχεδίου νόμου που οδήγησε στη θέσπιση του τροποποιητικού νόμου οι σκοποί του άρθρου 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων παρουσιάζονται ως εξής:

«Προτείνεται η απαγόρευση της διαφημίσεως των παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων που δεν καλύπτονται από νόμιμη άδεια.

Η παρούσα τροποποίηση αντιστοιχεί στην απαγόρευση που ήδη προβλέπεται στο άρθρο 12, παράγραφος 3, του νόμου περί στοιχημάτων ιπποδρομιών και διευκρινίζει το άρθρο 10, παράγραφος 4, του νόμου περί στοιχημάτων και λαχείων.

Σκοπός της απαγορεύσεως είναι να προστατεύσει τους παρόχους παιγνίων που διαθέτουν άδεια των δανικών αρχών από τον ανταγωνισμό εταιριών οι οποίες δεν διαθέτουν τέτοια άδεια και κατά συνέπεια δεν μπορούν να εμπορεύονται ή να πρακτορεύουν νομίμως παίγνια στη Δανία.

Ως διαφήμιση κατά την έννοια του παρόντος νόμου νοείται κάθε μορφή ανακοινώσεως ή γνωστοποιήσεως πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες και την εμπορική προσφορά των παρόχων παιγνίων.

Ωστόσο, η εν λόγω απαγόρευση δεν εφαρμόζεται σε δημοσιογραφικά άρθρα που δημοσιεύονται σε έντυπα ή ψηφιακά μέσα.

Η εν λόγω απαγόρευση έχει εφαρμογή ανεξάρτητα από το χρησιμοποιούμενο μέσο. Κατά συνέπεια, η διαφήμιση απαγορεύεται εξίσου στα έντυπα μέσα, στο ραδιόφωνο, την τηλεόραση καθώς και στα ψηφιακά μέσα, για παράδειγμα, υπό τη μορφή διαφημιστικού πλαισίου.

Εξάλλου, η διαφήμιση των δραστηριοτήτων των παρόχων παιγνίων, ιδίως των ιστοσελίδων τους, των διευθύνσεών τους κ.λπ., απαγορεύεται και κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10, παράγραφος 3, σημείο 3.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

8 Ο B. Falbert και ο P. Madsen είναι, αντιστοίχως, ο πρώην και ο νυν αρχισυντάκτης της δανικής ημερήσιας εφημερίδας *Ekstra Bladet*, της οποίας ιδιοκτήτρια είναι η εταιρία JP/Politikens Hus.

9 Οι κατηγορούμενοι της κύριας δίκης έχουν παραπεμφθεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου επειδή παρέβησαν, μεταξύ άλλων, το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων, δημοσιεύοντας στην έντυπη έκδοση της *Ekstra Bladet*, καθώς και στις ιστοσελίδες της εφημερίδας αυτής, όπως η «www.ekstrabladet.dk» και η «www.ekstrabladet.tv», διαφημίσεις εταιριών στοιχημάτων που διοργανώνουν παίγνια ή στοιχήματα στη Δανία χωρίς να έχουν λάβει εκεί τη σχετική άδεια.

10 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν ο τροποποιητικός νόμος αποτελεί «τεχνικό κανόνα» κατά την έννοια της οδηγίας 98/34 και αν, κατά συνέπεια, θα έπρεπε να έχει γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

11 Κατά το δικαστήριο αυτό, πρέπει ιδίως να διευκρινιστεί αν, όπως υποστηρίζουν ενώπιόν του οι κατηγορούμενοι της κύριας δίκης, ο τροποποιητικός νόμος είναι «κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες» κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 5, της οδηγίας 98/34 κατά το μέτρο που αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

12 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ως προς το ζήτημα αυτό ότι, πριν από την έναρξη ισχύος του τροποποιητικού νόμου, απαγορευόταν η διοργάνωση παιγνίων στη Δανία από αλλοδαπούς παρόχους μόνο στην περίπτωση που αυτά προσφέρονταν με φυσική παρουσία στο έδαφός της και ότι σκοπός και αντικείμενο του νόμου αυτού, όπως προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του, ήταν η επέκταση της απαγορεύσεως της διοργανώσεως παιγνίων στη Δανία από αλλοδαπούς παρόχους και στα παίγνια που προσφέρονται μέσω του διαδικτύου.

13 Δεδομένου ότι ο τροποποιητικός νόμος είχε σκοπό να επεκτείνει την προϋπάρχουσα απαγόρευση και σε νέες υπηρεσίες, όπως τα παίγνια μέσω του διαδικτύου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο νόμος αυτός δεν αφορά μόνο «κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση» την προσφορά παιγνίων μέσω του διαδικτύου και τη συναφή διαφήμιση. Πρόκειται, αντιθέτως, για κανονιστική ρύθμιση σχετική με την πρόσβαση σε νέες υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, για την οποία η οδηγία 98/34, όπως προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες της οδηγίας αυτής, επιβάλλει γνωστοποίηση στην Επιτροπή. Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν ασκεί συναφώς επιρροή το γεγονός ότι, κατόπιν του τροποποιητικού νόμου, απαγορεύεται η διάθεση παιγνίων ανεξαρτήτως εάν αυτά προσφέρονται μέσω του διαδικτύου ή όχι.

14 Υπό τις συνθήκες αυτές, το København byret (περιφερειακό δικαστήριο Κοπεγχάγης, Δανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αφορά η παρούσα υπόθεση κανόνα ο οποίος πρέπει να γνωστοποιηθεί κατά το άρθρο 8, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, σημεία 1, 2, 5 και 11, της [οδηγίας 98/34], λαμβανομένων υπόψη των εξής:

α) ότι με τον κανόνα αυτόν τροποποιείται ο νόμος περί ορισμένων παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων με την προσθήκη διάταξης, σύμφωνα με την οποία τιμωρείται, μεταξύ άλλων, όποιος με δόλο ή από βαριά αμέλεια "διοργανώνει παίγνια, λαχεία ή στοιχήματα στη Δανία χωρίς άδεια κατά το άρθρο 1" και όποιος με δόλο ή από βαριά αμέλεια "διαφημίζει παίγνια, λαχεία ή στοιχήματα τα οποία δεν καλύπτονται από άδεια κατά το άρθρο 1",

και

β) ότι στις προπαρασκευαστικές εργασίες του σχεδίου τροποποιήσεως προσδιορίζεται ως σκοπός των ανωτέρω ποινικών διατάξεων, αφενός, η αποσαφήνιση ή η θέσπιση απαγορεύσεως για την απ' ευθείας προσφορά στη δανική αγορά παιγνίων μέσω διαδικτύου από εταιρίες παιγνίων εκτός Δανίας και, αφετέρου, η απαγόρευση ιδίως της διαφημίσεως παιγνίων που προσφέρονται μέσω διαδικτύου από εταιρίες παιγνίων εκτός Δανίας, δεδομένου ότι, όπως αναφέρεται στα ίδια σχόλια, δεν αμφισβητείται ότι κατά τις ισχύουσες προ της τροποποιήσεως ρυθμίσεις οι σχετικές με τα παίγνια δραστηριότητες είναι παράνομες, εάν μια εταιρία παιγνίων εκτός Δανίας χρησιμοποιεί μεθόδους πωλήσεων που συνίστανται στην προσφορά των παιγνίων με φυσική παρουσία της στο έδαφος της Δανίας, ενώ είναι μάλλον αμφίβολο αν εμπίπτουν στις ρυθμίσεις αυτές τα παίγνια που διοργανώνονται στην αλλοδαπή και απευθύνονται σε χρήστες στη Δανία χωρίς φυσική παρουσία της εταιρίας στη Δανία και, ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να διευκρινιστεί αν καλύπτονται αυτές οι μορφές παιγνίων. Περαιτέρω από τις προπαρασκευαστικές εργασίες προκύπτει ότι προτείνεται η απαγόρευση της διαφημίσεως παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων που δεν καλύπτονται από νόμιμη άδεια και ότι η τροποποίηση έχει παρόμοιο περιεχόμενο με την ισχύουσα απαγόρευση του άρθρου 12, τρίτο εδάφιο, του νόμου περί στοιχημάτων ιπποδρομιών και διευκρινίζει το άρθρο 10, τέταρτο εδάφιο, του τότε ισχύοντος νόμου περί στοιχημάτων και λαχείων. Από τις προπαρασκευαστικές εργασίες προκύπτει επίσης ότι σκοπός της απαγορεύσεως είναι να προστατεύσει τους παρόχους παιγνίων που έχουν άδεια των δανικών αρχών από τον ανταγωνισμό εταιριών οι οποίες δεν έχουν τέτοια άδεια και κατά συνέπεια δεν μπορούν να προσφέρουν ή να πρακτορεύουν νομίμως παίγνια στη Δανία;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

15 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1 της οδηγίας 98/34 έχει την έννοια ότι αποτελεί τεχνικό κανόνα κατά το άρθρο αυτό, ως προς τον οποίο ισχύει υποχρέωση γνωστοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, εθνική διάταξη, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία τιμωρεί ποινικώς τη χωρίς άδεια διοργάνωση παιγνίων, λαχείων ή στοιχημάτων στην ημεδαπή, καθώς και τη διαφήμιση μη αδειοδοτημένων παιγνίων, λαχείων και στοιχημάτων.

16 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, δεν συνιστούν τεχνικούς κανόνες κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 11, της οδηγίας 98/34 οι εθνικές διατάξεις που περιορίζονται στην πρόβλεψη των προϋποθέσεων για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων ή την εκ μέρους τους παροχή υπηρεσιών, όπως διατάξεις που εξαρτούν την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας από προηγούμενη έγκριση (βλ., υπ' αυτή την έννοια, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 4ης Φεβρουαρίου 2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, σκέψη 76, και της 1ης Φεβρουαρίου 2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, σκέψη 26).

17 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 31 και 32 των προτάσεών του, ότι μια εθνική διάταξη, όπως το άρθρο 10, παράγραφος 1, σημείο 1, του νόμου περί παιγνίων, καθόσον τιμωρεί ποινικώς τη διοργάνωση τυχερών παιγνίων χωρίς προηγούμενη άδεια, αποτελεί «διάταξη που εξαρτά την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας από προηγούμενη έγκριση» κατά την έννοια της νομολογίας που παρατέθηκε στην προηγούμενη σκέψη.

18 Κατά συνέπεια, η διάταξη αυτή δεν εμπίπτει στην έννοια του «τεχνικού κανόνα» κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 98/34.

19 Όσον αφορά το ζήτημα αν το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων, το οποίο τιμωρεί τη διαφήμιση μη αδειοδοτημένων υπηρεσιών τυχερών παιγνίων, αποτελεί «τεχνικό κανόνα» κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 98/34, ως προς τον οποίο ισχύει υποχρέωση γνωστοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, επισημαίνεται καταρχάς ότι, μολονότι υφίσταται στενή σχέση μεταξύ του άρθρου 10, παράγραφος 1, σημείο 1, του νόμου περί παιγνίων, το οποίο τιμωρεί τη διοργάνωση τυχερών παιγνίων χωρίς προηγούμενη άδεια, και του άρθρου 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων, κατά το μέτρο που η διάταξη αυτή τιμωρεί τις διαφημιστικές δραστηριότητες σχετικά με τέτοια μη αδειοδοτημένα παίγνια, εντούτοις αυτό δεν σημαίνει ότι η τελευταία διάταξη αποτελεί «διάταξη που εξαρτά την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας από προηγούμενη έγκριση» κατά την έννοια της νομολογίας που παρατέθηκε στη σκέψη 16 της παρούσας αποφάσεως. Πράγματι, οι διατάξεις αυτές έχουν, παρά τη μεταξύ τους στενή σχέση, διαφορετική λειτουργία και διαφορετικό πεδίο εφαρμογής (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2016, M. και S., C-303/15, EU:C:2016:771, σκέψη 28).

20 Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι, από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, δεν προκύπτει αν ο τροποποιητικός νόμος, με τον οποίο εισήχθη το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων το οποίο τιμωρεί τη διαφήμιση μη αδειοδοτημένων υπηρεσιών τυχερών παιγνίων, τροποποίησε τους προϊσχύοντες κανόνες για τα παίγνια αυτά, ιδίως διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής τους και στα παίγνια που προσφέρονται από αλλοδαπούς παρόχους παιγνίων μέσω του διαδικτύου, ή αν, αντιθέτως, απλώς προσδιόρισε ή διευκρίνισε τους εν λόγω προϊσχύοντες κανόνες.

21 Ως προς το ζήτημα αυτό, επισημαίνεται, πρώτον, ότι το κατά πόσον η απαγόρευση της διαφημίσεως μη αδειοδοτημένων παιγνίων, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, ειδικά όσον αφορά τα τυχερά παίγνια που προσφέρονται από αλλοδαπούς παρόχους παιγνίων μέσω του διαδικτύου, προβλεπόταν ήδη από τους προγενέστερους κανόνες για τα παίγνια αυτά, οπότε ο τροποποιητικός νόμος περιορίστηκε στη διευκρίνισή της, ή, αντιθέτως, εισήχθη στον νόμο περί παιγνίων με τον τροποποιητικό νόμο, αποτελεί ζήτημα εθνικού δικαίου που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 21ης Απριλίου 2005, Lindberg, C-267/03, EU:C:2005:246, σκέψη 83).

22 Δεύτερον, υπενθυμίζεται ότι υποχρέωση γνωστοποιήσεως, κατά το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34, του σχεδίου νόμου που οδήγησε στη θέσπιση του τροποποιητικού νόμου θα συνέτρεχε μόνον αν η απαγόρευση της διαφημίσεως μη αδειοδοτημένων παιγνίων ειδικά όσον αφορά τα τυχερά παίγνια που προσφέρονται από αλλοδαπούς παρόχους παιγνίων μέσω του διαδικτύου εισήχθη στο άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων με τον τροποποιητικό νόμο.

23 Πράγματι, για να θεωρηθεί «τεχνικός κανόνας», που χρήζει γνωστοποιήσεως κατά την οδηγία 98/34, μια νέα εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν πρέπει να περιορίζεται στο να αναπαράγει ή να αντικαθιστά, χωρίς την προσθήκη τεχνικών προδιαγραφών ή άλλων νέων ή συμπληρωματικών απαιτήσεων, υφιστάμενους τεχνικούς κανόνες που έχουν δεόντως γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 21ης Απριλίου 2005, Lindberg, C-267/03, EU:C:2005:246, σκέψη 85).

24 Για την περίπτωση που η απαγόρευση της διαφημίσεως μη αδειοδοτημένων παιγνίων όντως εισήχθη στο άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, με τον τροποποιητικό νόμο, ιδίως μέσω της διευρύνσεως του πεδίου εφαρμογής της και στα παίγνια που προσφέρουν αλλοδαποί πάροχοι μέσω του διαδικτύου, πρέπει να εξεταστεί αν η διάταξη αυτή αποτελεί «τεχνικό κανόνα» κατά την έννοια της οδηγίας 98/34.

25 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι η έννοια του «τεχνικού κανόνα» καλύπτει τέσσερις κατηγορίες μέτρων, ήτοι, πρώτον, την «τεχνική προδιαγραφή», κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 3, της οδηγίας 98/34, δεύτερον, την «άλλη απαίτηση», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 1, σημείο 4, της οδηγίας αυτής, τρίτον, τον κατά το άρθρο 1, σημείο 5, της εν λόγω οδηγίας «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες» και, τέταρτον, τις «νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών που απαγορεύουν την κατασκευή, εισαγωγή, εμπορία ή χρήση ενός προϊόντος και την παροχή ή χρήση μιας υπηρεσίας ή την εγκατάσταση για την παροχή των υπηρεσιών αυτών», κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 11, της ως άνω οδηγίας (αποφάσεις της 4ης Φεβρουαρίου 2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, σκέψη 70, και της 13ης Οκτωβρίου 2016, M. και S., C-303/15, EU:C:2016:771, σκέψη 18).

26 Εν προκειμένω, πρέπει καταρχάς να εξεταστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων μπορεί να χαρακτηριστεί ως «τεχνικός κανόνας» για τον λόγο ότι ανήκει στην κατηγορία των «κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες» κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 5, της οδηγίας 98/34.

27 Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 1, σημείο 2, της οδηγίας αυτής, η κατηγορία αυτή «τεχνικών κανόνων» καλύπτει μόνο τους κανόνες τους σχετικούς με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, δηλαδή με οποιαδήποτε υπηρεσία παρέχεται με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών (αποφάσεις της 13ης Οκτωβρίου 2016, M. και S., C-303/15, EU:C:2016:771, σκέψη 21, καθώς και της 1ης Φεβρουαρίου 2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, σκέψη 28).

28 Ως προς το ζήτημα αυτό, επισημαίνεται ότι το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων αφορά καταρχήν δύο είδη υπηρεσιών, ήτοι, αφενός, τις διαφημιστικές υπηρεσίες οι οποίες επισύρουν τις κυρώσεις που προβλέπει η διάταξη αυτή και, αφετέρου, τις υπηρεσίες παιγνίων τις οποίες αφορά η απαγόρευση διαφημίσεως και οι οποίες αποτελούν το κύριο αντικείμενο του νόμου περί παιγνίων, συνολικά θεωρουμένου.

29 Κατά το μέτρο όμως που παρέχονται, μεταξύ άλλων, με ηλεκτρονικά μέσα (μέσω του διαδικτύου), τόσο οι διαφημιστικές υπηρεσίες όσο και οι υπηρεσίες παιγνίων αποτελούν «υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών» κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 2, της οδηγίας 98/34 και, επομένως, οι σχετικοί με αυτές κανόνες μπορούν να χαρακτηριστούν ως «κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες» κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 5, της οδηγίας 98/34.

30 Επισημαίνεται εντούτοις ότι, προκειμένου ορισμένος κανόνας να χαρακτηριστεί ως «κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες», πρέπει, σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 1, σημείο 5, της οδηγίας 98/34, να αφορά «ειδικά» τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών.

31 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων αφορά «ειδικά» τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών μολονότι, μεταξύ άλλων, στο γράμμα της διατάξεως αυτής δεν γίνεται ρητή μνεία των υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών ούτε γίνεται καμία διάκριση μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονται με μη ηλεκτρονικό τρόπο και εκείνων που παρέχονται μέσω του διαδικτύου. Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει όμως ότι από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του τροποποιητικού νόμου φαίνεται να προκύπτει ότι ο νόμος αυτός είχε, μεταξύ άλλων, σκοπό να επεκτείνει τη διάταξη αυτή και στις υπηρεσίες μέσω του διαδικτύου.

32 Ως προς το ζήτημα αυτό, επισημαίνεται, πρώτον, ότι το κατά πόσον ορισμένος κανόνας αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 1, σημείο 5, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 98/34, να επιλύεται λαμβανομένων υπόψη τόσο της αιτιολογίας του όσο και του ίδιου του κειμένου του κανόνα αυτού. Επιπλέον, σύμφωνα με την ως άνω διάταξη, δεν απαιτείται ολόκληρος ο επίμαχος κανόνας να έχει ως «συγκεκριμένο σκοπό και αντικείμενο» να ρυθμίσει τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, αφού αρκεί ορισμένες μόνο διατάξεις του κανόνα αυτού να έχουν τέτοιο σκοπό ή αντικείμενο.

33 Κατά συνέπεια, αν από το γράμμα ορισμένου εθνικού κανόνα δεν προκύπτει ότι αυτός έχει σκοπό, τουλάχιστον εν μέρει, να ρυθμίσει συγκεκριμένα τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών –για παράδειγμα, όταν στο γράμμα του κανόνα, όπως εν προκειμένω, δεν γίνεται καμία διάκριση μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονται με μη ηλεκτρονικό τρόπο και εκείνων που παρέχονται μέσω του διαδικτύου–, ο σκοπός αυτός μπορεί εντούτοις να συνάγεται σαφώς από την αιτιολογία του κανόνα όπως αυτή προκύπτει, σύμφωνα με τους κρίσιμους συναφείς εθνικούς ερμηνευτικούς κανόνες, μεταξύ άλλων, από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του εν λόγω κανόνα.

34 Δεύτερον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 63 των προτάσεών του, από τις αιτιολογικές σκέψεις 7 και 8 της οδηγίας 98/48, με την οποία τροποποιήθηκε η οδηγία 98/34, προκύπτει ότι η οδηγία 98/48 έχει ως σκοπό να προσαρμόσει τις υφιστάμενες εθνικές νομοθεσίες στις νέες υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών και να αποτρέψει τη δημιουργία εμποδίων «στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών και στην ελευθερία εγκατάστασης, με αποτέλεσμα την ανακατάτμηση της εσωτερικής αγοράς».

35 Θα αντέβαινε όμως στον σκοπό αυτόν το να μη χαρακτηρίζεται κανόνας ο οποίος, κατά τις προπαρασκευαστικές του εργασίες, επιδιώκει σαφώς την επέκταση υφιστάμενου κανόνα σε υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών ως κανόνας που αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 5, της οδηγίας 98/34, για τον μοναδικό λόγο ότι δεν γίνεται ρητή μνεία των υπηρεσιών αυτών στο γράμμα του, αλλά σε αυτό χρησιμοποιείται ευρύτερη έννοια της υπηρεσίας που καλύπτει τόσο τις υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του διαδικτύου όσο και εκείνες που παρέχονται με μη ηλεκτρονικό τρόπο.

36 Κατά συνέπεια, εθνική διάταξη, όπως το άρθρο 10, παράγραφος 3, σημείο 3, του νόμου περί παιγνίων, αποτελεί τεχνικό κανόνα που πρέπει να γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή πριν από τη θέσπισή του, εφόσον από τις προπαρασκευαστικές της εργασίες προκύπτει σαφώς ότι έχει ως αντικείμενο και σκοπό να επεκτείνει και στις υπηρεσίες παιγνίων μέσω του διαδικτύου προϋφιστάμενη απαγόρευση διαφημίσεως, όπερ εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

37 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1 της οδηγίας 98/34 έχει την έννοια ότι εθνική διάταξη, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία τιμωρεί ποινικώς τη χωρίς άδεια διοργάνωση παιγνίων, λαχείων ή στοιχημάτων στην ημεδαπή δεν αποτελεί τεχνικό κανόνα κατά το άρθρο αυτό, ως προς τον οποίο ισχύει υποχρέωση γνωστοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας. Αντιθέτως, εθνική διάταξη, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία τιμωρεί ποινικώς τη διαφήμιση μη αδειοδοτημένων παιγνίων, λαχείων ή στοιχημάτων αποτελεί τεχνικό κανόνα, κατά την έννοια του άρθρου αυτού, ως προς τον οποίο ισχύει υποχρέωση γνωστοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, εφόσον από τις προπαρασκευαστικές της εργασίες προκύπτει σαφώς ότι είχε ως αντικείμενο και σκοπό να επεκτείνει και στις υπηρεσίες παιγνίων μέσω του διαδικτύου προϋφιστάμενη απαγόρευση διαφημίσεως, όπερ εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

Επί των δικαστικών εξόδων

38 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 1 της οδηγίας 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998, έχει την έννοια ότι εθνική διάταξη, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία τιμωρεί ποινικώς τη χωρίς άδεια διοργάνωση παιγνίων, λαχείων ή στοιχημάτων στην ημεδαπή δεν αποτελεί τεχνικό κανόνα κατά το άρθρο αυτό, ως προς τον οποίο ισχύει υποχρέωση γνωστοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας. Αντιθέτως, εθνική διάταξη, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία τιμωρεί ποινικώς τη διαφήμιση μη αδειοδοτημένων παιγνίων, λαχείων ή στοιχημάτων αποτελεί τεχνικό κανόνα, κατά την έννοια του άρθρου αυτού, ως προς τον οποίο ισχύει υποχρέωση γνωστοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, εφόσον από τις προπαρασκευαστικές της εργασίες προκύπτει σαφώς ότι είχε ως αντικείμενο και σκοπό να επεκτείνει και στις υπηρεσίες παιγνίων μέσω του διαδικτύου προϋφιστάμενη απαγόρευση διαφημίσεως, όπερ εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

(υπογραφές)